

mitteret. Ad hoc conticuit episcopus, et silens inde permansit; et dixit: Qui aliter egerit, anathema sit.

Hæc sunt nomina clericorum scilicet et laicorum, qui hinc interfuerunt altercationi, in quorum auribus cripturarum paginæ lectæ fuerunt. Penzo archidiaconus, Petrus presbyter, Roza subdiaconus, Giso clericus, Erizo, Peredeus, et Azo cum reliquis commilitonibus: Garimbertus abbas cum suis clericis et familia loci et aliis suis fidelibus. De Veronensibus Lampaldus, qui Lanzo vocatur, vicecomes; Ermarius, qui Erizo appellatur, vicedominus; Ermimberius, Landbertus, et Azo iudices; Pezo, Ernaldus, Ubertus, Valderius commilitones domni Ratherii episcopi; Azo, et reliqui plures.

Ego Isembardus, notarius, authenticum hujus exempli vidi et legi, et in eo continebatur sicut in isto exemplo præter litteras plus minusve, et hoc exemplum scripsi.

Compendium ejusdem supposititiæ sententiæ

Anno 968, 14 Maii in monasterio sanctæ Mariæ de Organa jubente Joanne pontifice, indict. xi, et Othone imperatore ann. 7, Rodoaldus Aquileiensis patriarcha, auditis Ambrosio archipresbytero, Petro archidiacono, Joanne et etiam Petro diaconibus cum aliis quamplurimis Veronensibus innumerabilia fere privilegia producentibus, aliaque jura ducentis ab hinc annis a pontificibus et imperatoribus oblenta, quibus ostendere conabantur, eorum jura, eorumque bona, et personas omnino a potestate Ratherii exemptas et immunes esse, qui contrarium enixe tuebatur; tandem in contradictorio judicio sancivit, et dixit et pronuntiavit quod eorum bona et personæ nec per dictum Ratherium, nec per successores unquam turbentur; et Ratherius sententiæ quievit, consensus, ipsamque laudavit.

ADMONITIO IN SERMONEM SEQUEM.

667-668 In Frisingensi codice, qui aliquot Ratherii opera post tertiam ejus restitutionem in Veronensem episcopatum lucubrata continet, post ipsa opera sequitur pagella, in qua hic tantum titulus exhibetur: *Prædicationes in quibusdam festis*. Subjiciuntur autem sermones octo, quorum exemplum descriptum accepimus. Hos autem expendentes, omnino alienos a Ratherio reperimus. Discrimen satis indicat non solum situs, quo a cæteris Ratherii sermonibus et opusculis separantur: sed præsertim stylus, qui a Ratheriano maxime discrepat. Deprehendimus porro auctorem hos sermones fere ex Patrum testimoniis hinc inde exceptis compegisse, ac præcipue ex sanctis Augustino atque Gregorio. Veronensem fuisse ipsum auctorem non tantum ex eo conjicimus, quia sermones hujusmodi post Ratherii Veronensis episcopi opera descripti inveniuntur in codice, quem ad Veronensem ecclesiam pertinuisse arbitramur; verum etiam quia inter eosdem sermones unus est de sanctis martyribus Firmo et Rustico Veronæ glorioso martyrio donatis et custoditis, quorum festum in eadem Veronensi ecclesia celebre semper fuit. Hinc eos *martyres nostros* auctor appellat, et sermonem in ipso die festo habitum innuit. Istum sermonem inter cæteros in hac appendice idcirco proferre libuit, quia de nostris martyribus agit; ac ex eo auctoris indoles, ac cæterorum sermonum ratio satis perspicientur. Sancti Gregorii loca, ex quibus ille sermonem ipsum connexuit, atque digessit, in notis indicabimus.

SERMO

IN FESTO SANCTORUM MARTYRUM FIRMI ET RUSTICI.

669 1. *Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos (Ps. xxxiii, 12). Accedite ad eum et illuminamini, et facies vestræ non confundentur (Ibid., 6)*. Volumus vos scire, fratres, quod omnipotens Dominus Ecclesiam suam sine digna administratione non deserit. Nam cum fortes ad præmium vocat, eorum vice debiles ad certamina roborat; cum illos suscipiendo remunerat, istis laborum virtutes, quas remuneret, subministrat. His roborati virtutibus sanctus Firmus pariter et Rusticus contra hostes fidei audacter pergunt ad prælium, ipsosque insurgentes patiendo despiciunt: quia (1577) tales secum dux noster ad prædicationis prælium adduxit, qui despecta salute corporum hostes suos moriendo prosternerent, eorumque gladios non armis, non gladiis, sed patientia superarent. Martyres nostri, fratres, sub duce suo tribus modis venerunt armati ad prælium, tubis, la-

(1577) Sequentia usque ad numeri finem sumpta fuerunt ex S. Gregorii libro xxx in Job, c. 25, num. 75, ita tamen ut quædam verba inserta, alia pauca præmissa, alia transposita sint, uti not. 1579 exempli gratia explicabitur.

(1578) Supplendum *miraculis* ex S. Gregorio, et recte: unde mox *miraculis coruscare conspiciunt*.

(1579) Hæc apud S. Gregorium loco laudato not.

genis, et lampadibus. Sonuerunt tubis, dum prædicant; confregerunt lagenis, dum solvenda in passione sua corpora hostibus opponunt; resplenderunt lampadibus, dum post solutionem corporum coruscaverunt (1578); moxque hostes in fugam versi sunt, quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce veritatis fracti, quod impugnaverunt, cecinerunt. Cecinerunt (1579) ergo tubis milites nostri, ut lagenis frangerentur; id est prædicaverunt martyres nostri, donec eorum corpora in morte solverentur. **670** Lagenæ fractæ sunt, ut lampades apparerent, id est corpora eorum in morte soluta sunt, ut miraculis coruscarent. Apparuerunt lampades, ut hostes in fugam verterentur, id est coruscaverunt miraculis, ut hostes suos ex divina luce prosternerent, quatenus nequaquam Deo erecti resisterent, sed eum subditi formidarent.

ita efferuntur: *Cecinerunt ergo tubis, ut lagenæ frangerentur: lagenæ fractæ sunt, ut lampades apparerent; apparuerunt lampades, ut hostes in fugam verterentur, id est prædicaverunt martyres, donec eorum corpora in morte solverentur; corpora eorum in morte soluta sunt, ut miraculis coruscarent; coruscaverunt miraculis, ut hostes suos ex divina luce prosternerent quatenus, etc.* Noster auctor hæc eadem

2. Voce (1580) sanctorum martyrum Deo per Psalmistam dicitur: *Humiliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis (Psal. XLIII, 20)*. Umbra igitur mortis mors carnis accipitur; quia sicut vera mors est, quando anima separatur a Deo; ita umbra mortis est, quando caro separatur ab anima. Quos constat non spiritu, sed sola carne mori; nequaquam se vera morte, sed umbra mortis dicunt operiri. Locus afflictionis est vita præsens (1581). Martyres ergo nostri in hoc loco afflictionis humiliati sunt, quia in æterna vita, id est in loco gaudii, sublimantur. In tantum siquidem sublimantur, quod certissimum est ipsos (1582) cum Deo iudice venire, qui nunc pro ipso injuste judicantur. Tunc eorum lux tanto latius emicat, quanto nunc manus persecquentium durius angustat. Tunc reproborum oculis patescit, quod cælesti potestate subnixi sunt, qui terrena omnia sponte reliquerunt. Stimulo denique divini amoris atque timoris excitati, hic possessa reliquerunt: idcirco culmen procul dubio judiciariæ potestatis obtinebunt, ut simul tunc iudices cum

671 iudice veniant, qui nunc consideratione iudicii sese spontanea paupertate castigant. De sanctæ Ecclesiæ sponso per Salomonem dicitur: *Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ (Prov. xxxi, 23)*. Hinc Isaias ait: *Dominus ad iudicium veniet cum senatoribus populi sui (Isa. xxxvii, 14)*. Hinc eosdem senatores ipsa Veritas non jam famulos, sed amicos denuntiat dicens: *Jam non vos dico servos, sed amicos meos (Joan. xv, 15)*. Ecce relinquentes temporalia, gloriam potestatis æternæ meruerunt.

3. Quid itaque in hoc mundo stultius quam sua deserere; et quid in æternitate nobilior, quam cum Deo iudices venire? Rectum quippe est, ut cum Deo de populis in iudicio disputent, qui ad verba Dei præsens sæculum perfecte derelinquunt; scriptum quippe eet: (1583) *Advocabit cælos sursum, et terram discernere populum suum (Psal. XLIX, 4)*. Cælos igitur

alia ratione ita proposuit, ut particulam *id est* cuique ex tribus prioribus sententiis cum sua cujusque explicatione subjiceret.

(1580) Apud S. Gregorium lib. iv in Job, c. 16, num. 30 alio ordine tres sequentes periodi sic proponuntur. *Umbra etiam mortis mors carnis accipitur, quia sicut vera mors est, qua anima separatur a Deo; ita umbra mortis est, qua caro separatur ab anima. Unde recte voce martyrum per Prophetam dicitur: Humiliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis. Quos enim constat non spiritu, sed sola carne mori; nequaquam se vera morte, sed umbra dicunt mortis operiri.*

A tur sursum advocat, cum hi, qui sua omnia relinquentes, conversationem cælestis vitæ tenuerunt, ad consedendum in iudicio convocantur, atque cum eo iudices veniunt; terram autem sursum vocat, cum hi, qui in terrenis actibus obligati fuerant, in eis tamen plus cælestia quam terrena quæsierunt. Veraciter cælestia quæsierunt lucra, qui (1584) omnia relinquentes, plus prompta devotione consecuti sunt, quam juberi generaliter audierant. Speciali jussione paucis perfectioribus, et non generaliter omnibus dicitur hoc, quod adolescens dives audivit: *Vade, vende omnia tua, et da pauperibus, et veni, sequere me (Matth. xix, 21)*. Si enim sub 672 hoc præcepto cunctos jussio generalis astringeret, culpa profecto esset aliquid nos in hoc mundo possidere. Sed aliud est quod per Scripturam sacram generaliter omnibus præcipitur; aliud quod specialiter paucis perfectioribus imperatur. Sicut enim non judicantur et pereunt, qui suadente perfidia legem tenere contemnant (*Psal. xv*); ita non judicantur, et regnant, qui suadente pietate etiam ultra generalia divinæ legis præcepta proficiunt. Paulus vas electionis specialia præcepta transcendens, plus opere exhibuit, quam institutione permissionis accepit. Cum enim accepisset, ut Evangelium prædicans de Evangelio viveret; et Evangelium viventibus contulit, et tamen sumptibus Evangelii sustentari noluit (*Thess. ii, 7*). Quia vero non nobis est concessum generalia, sive specialia divinæ legis præcepta transcendere, idcirco studeamus istos sanctos Dei martyres, quorum hodie festa celebramus, humili prece deposcere, ut saltem quod generaliter omnibus præcipitur, ipsorum intercedentibus meritis adimplere possimus, ut cum ipsis in æterna mereamur gaudere lætitia, qui nihil terrenum, nihil carnale concupiscentes, ad hoc pertingere meruerunt, ut Christi martyres fierent, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

C (1581) Vide S. Gregorium in Job lib. xix, c. 27, num. 55.

(1582) S. Gregorius lib. x in Job, c. 31, n. 52 de justis scribit, quæ hic usque ad finem numeri paucis mutatis, vel additis, vel omissis ad martyres auctor tradit. Mox pro *venire* melius *venturos*. Dein ex eodem Gregorio correximus *injuste*, ubi perperam legebatur *juste judicantur*.

(1583) Hæc usque ad *quæsierunt* invenies apud S. Gregorium lib. xv in Job, c. 31, num. 37.

(1584) Hæc usque ad *sustentari noluit* fere eadem sunt lib. xxvi in Job, c. 27, num. 31.

VERONÆ RHYTHMICA DESCRIPTIO ANTIQUA (1585)

SCRIPTA CIRCA, AN. DCCXC

(Apud Muratori, Script. Ital. tom. II, p. II, p. 1095.)

1094 Magna et præclara pollet urbs hæc in Italia, in partibus Venetiarum, ut docet Isidorus, quæ Verona vocitatur olim antiquitus.

Per quadrum est compaginata, murificata firmi-

(1585) Supra evulgavi antiquissimam descriptionem urbis Mediolanensis, rhythmicè, quantum ferebant sæcula rudia et indocta, confectam, atque ex insigni ms. codice capituli canonicorum Veronensium eductam. Subiit deinde animum alteram adjicere jam editam a celeberrimo viro Joanne Mabilonio Benedictino congregationis sancti Mauri inter vetera Analecta pag. 309 postremæ editionis. Qualis

ter; quadraginta et octo turres præfulgent per circuitum; ex quibus octo sunt excelsæ, quæ eminent omnibus.

Habet altum laberinthum, magnum, per circui-

foret ante annos nongentos et ultra civitas Veronensis, quæque ibi sanctorum reliquiæ aut corpora eo tempore colerentur, quive primi episcopi illic fuerint, hinc habes. Circiter annum 760 floruit ibi sanctus Hanno episcopus, et multis rebus bene gestis illustris, quem hic præcipue laudat rhythmi auctor, ob translationem sacrorum corporum Firmi et Rustici martyrum, e Tergestina civitate, sive